

JOAN-ANTON BENACH I JORDI FONT

ESQUEMA D'UN POSSIBLE PROGRAMA CULTURAL OLÍMPIC

Quan es parla tant i tant dels Jocs del 92 com a pretext i oportunitat per al gran canvi que Barcelona necessita, cadascú pot fer el que vulgui amb la seva imaginació: pot conduir la cap al futur redreçat i raonablement optimista que insinuen les maquetes dels arquitectes o convertirla en una fàbrica de vídeoclips urbanístics, enfebrida per lluentors i fantasies, amb influències que poden anar de Flash Gordon a Italo Calvino. De tota manera, si no s'és massa insensat, tota possible utopia té els límits que li són imposats per la mateixa realitat terrenal: una serra com a teló de fons, Montjuïc, dos rius i una geografia urbana pastada al llarg de dos mil·lennis. Hi ha coses que cap disseny, per delirant que sigui, no pot modificar.

La qüestió és diferent, però, quan a l'entorn dels Jocs veiem l'excusa per al desenvolupament cultural de la ciutat i, no cal dir-ho, per projectar una acció capaç de fer de Barcelona, bé que conjunturalment, la capital mundial de la cultura. Aquesta perspectiva pot afermar legítimament la màxima confiança en la nostra capacitat creadora, «desplegada», diríem, de fa segles. I, en principi, cap obstacle ni malfiança no s'han d'oposar a la certesa que amb els instruments que ens subministren la història i la modernitat hem de ser capaços de bastir col·lectivament, i sense encotillaments previs, el millor programa cultural possible per assolir aquella capitalitat i fer dels Jocs l'ocasió d'una projecció universal de Barcelona, amb moltes més garanties d'eficàcia que les que es podien donar el 1929. Sense voler establir un ordre de prioritats ni insinuar cap metodologia en l'exposició d'aquest capítol «olímpic», no és difícil de preveure un consens generalitzat sobre uns objectius generals que hauria de cobrir un programa d'aquesta naturalesa:

ELS JOCS OLÍMPICS INCIDIRAN EN L'HÀBIT QUOTIDIÀ

Primer.—Nodrir d'un lleure qualitativament important la celebració dels Jocs, del qual siguin beneficiaris tant els visitants i els atletes que participin en les competicions com els «indígenes». De fet, a l'hora de valorar els diferents dossiers de candidatura en litigi, no s'ha d'oblidar que aquest és el punt que, en matèria cultural, interessa més, lògicament, als membres del Comitè Olímpic Internacional.

Segon.—Generar el reconeixement decisiu de Barcelona a escala planetària a fi de restablir «la capitalitat natural» que li pertoca en molts terrenys de la producció artística i superar les simplificacions turísticogaudinianes que ha patit la ciutat a causa de tenir una Sagrada Família tan alta. Hauríem de rescatar el primer paper que han tingut Catalunya i Barcelona, des d'Empúries i el romànic fins a Miró i *Tapiés* —personatge que alguns il·lustrats forasters encara creuen que és francès perquè li equivoquen l'accent.

Tercer.—Consolidar la ciutat com a centre patrimonial i de producció cultural entre els més importants d'Europa sense reduir aquesta imatge a una preponderància metropolitana mediterrània que el 1002, pels signes que ja es manifesten, pot esdevenir una obvietat.

Refermar una imatge de metròpoli sud-europea poderosa i aprofitar els Jocs per tal que l'actual «onada Barcelona», la «moda Barcelona», tan evident i que creix, encara, pugui deixar-nos, en afeblir-se, un «*modus Barcelona*» estable, suggestiu, per ingressar amb les millors condicions a l'any 2000.

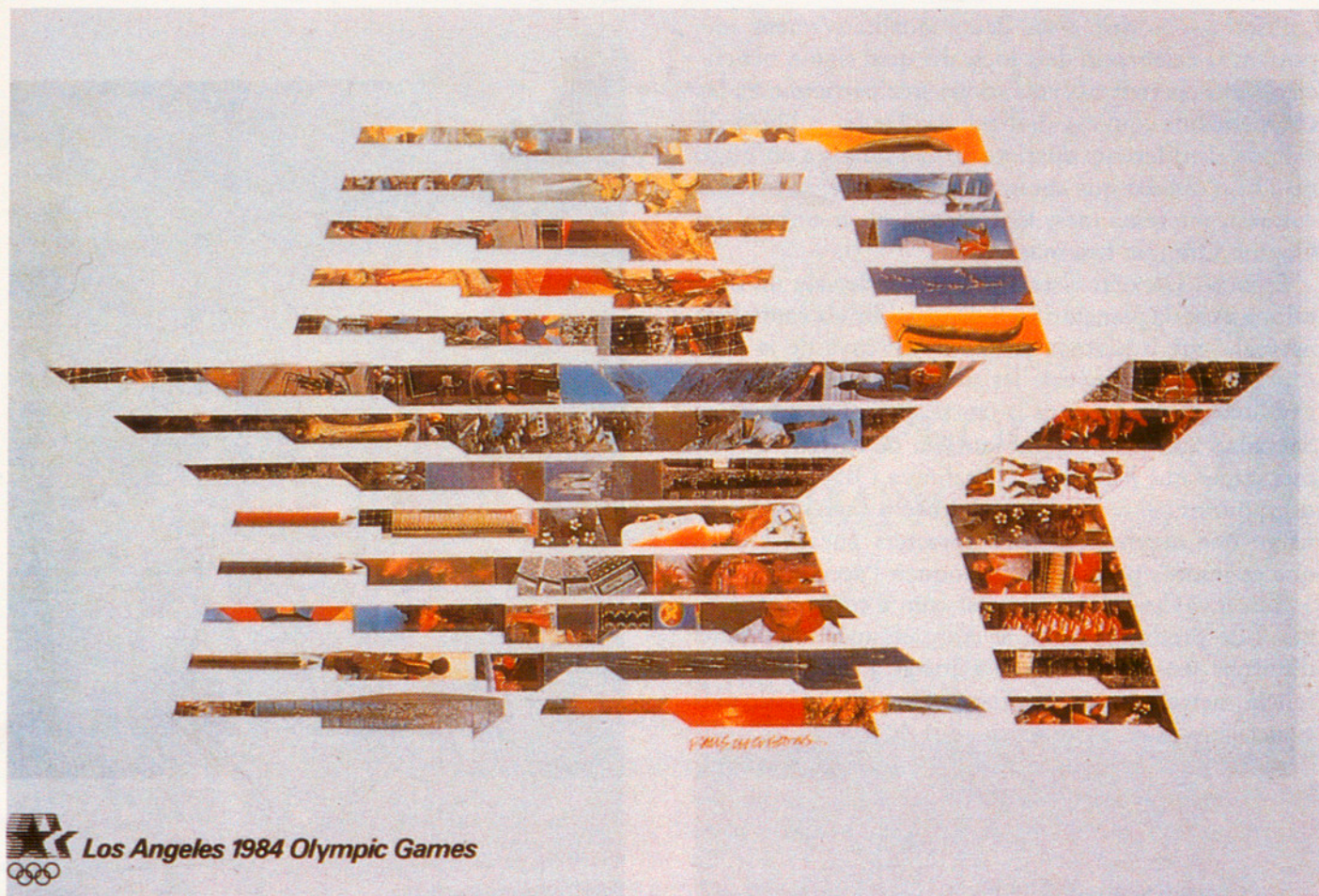
una proposta de futur amb profundes arrels històriques

«¿Quin programa cultural proposen vostès?» Vet aquí la pregunta —la que duu el núm. 13— que consta a l'actual qüestionari oficial que el COI va distribuir entre les ciutats que postulen l'organització dels Jocs, pregunta tan simple i, a la vegada, tan genèrica, sembla una mena d'interpel·lació a les potències més o menys ocultes del «geni» col·lectiu ciutadà. Es diria que et pregunten: ¿què ens ofereixen que pugui impressionar-nos, que pugui sorprendre'ns favorablement? Tanmateix, la resposta ha de ser extraordinàriament sintètica, una exigència formal que, sembla, l'ha de fer encara més necessàriament enlluernadora.

Els qui, aplegats per l'Oficina Olímpica, hem de col·laborar en la redacció d'aquest capítol del dossier i hi hem procurat sistematitzar aportacions i suggeriments, sabem el pes que el factor «excepcional» ha tingut en la reflexió, en el debat, en la confrontació d'alternatives i en la vertebració d'un primer esquema de programa suficientment obert perquè sigui objecte de totes les adequacions i accions complementàries que calgui. I no tan sols el pes sinó la tendència a interpretar d'una manera massa lleugera, massa frívola, aquest factor.

LA PERSPECTIVA OLÍMPICA CONTRIBUÏRÀ A LA DINAMITZACIÓ CULTURAL

EL DISSENY I L'ESPORT, UNA VESSANT MÉS DE LA INCIDÈNCIA DE LES OLIMPIADES

La possibilitat d'articular una acció cultural al voltant de l'efemèrides olímpica és una opció engrescadora en la mesura que només pot presentar-se una o dues vegades al llarg d'un segle i, en la darrera fase de l'etapa moderna dels Jocs, amb una capacitat de difusió que augmenta vertiginosament. En el quinquenni pròxim les comunicacions per satèl·lit han d'enregistrar un progrés quantitatiu i qualitatiu radical. Doncs bé, a l'hora de pensar en programes, en ofertes, en accions culturals, *l'excepcionalitat del fet olímpic* podria malaconsellar-nos, sense voler, a propugnar una òptica enfocada obstinadament a primar l'«originalitat» de la proposta global en perjudici d'unes singularitats objectives que podríem menystenir suïcidament per haver-les considerades ja massa assumides. La temptació de ser ineludiblement originals podria fer que es malaguanyessin uns missatges dels quals no sembla raonable que s'hagi de prescindir.

Sense que calgui renunciar a cap dels múltiples aspectes de la cultura-espectacle ni als anticonvencionalismes de la *performance* més agosarada que hauran de tenir, de ben segur, una multitud d'expressions distintes, vam creure que, abans de tot, calia fixar uns conceptes centrals susceptibles de traducció en unes ofertes suggestives i en les quals es posi l'accent tant en l'aspecte històric i patrimonial barceloní, intransferible, com en aquelles activitats, disciplines o manifestacions a l'entorn de les quals Barcelona expressa una

vocació de protagonisme i d'iniciativa amb més projecció de futur.

Per començar, cal dir que el programa de la candidatura de Barcelona no s'ha concretat, només, en relació amb els Jocs, sinó que es vol desenvolupar al llarg de l'etapa 1988-1992, és a dir, des que Barcelona assolix la condició de «ciutat olímpica» fins a la celebració de la gran manifestació esportiva.

cronologia i esquema bàsic del programa cultural

En el moment de confirmar-se el que avui (VII.86) és encara l'eventualitat que Barcelona esdevingui seu olímpica, una comissió d'experts haurà de proposar l'estratègia comunicativa adequada a fi que les expectatives culturals —que comparades amb les urbanístiques i tecnològiques han estat vagues, aèries, estrictament gasoses— se situïn en un marc possibilista i concret. Perquè tingui algun sentit la proposta inclosa en el dossier, cal que el programa cultural no esdevingui un simple enfilall de saraus més o menys lluïts, sinó un programa mobilitzador en la mesura que se sigui capaç de transmetre que, en el terreny dels equips i de l'acció, la perspectiva olímpica pot contribuir a dinamitzar culturalment la ciutat. I no tan sols això, sinó també el rol dels artistes i creadors i la potencialitat de les indústries que conflueixen sobre l'hàbitat i l'hàbit quotidià i les formes qualitativament

més avançades de l'oci privat i col·lectiu.

Encara que, d'acord amb els criteris de l'Oficina Olímpica, el programa del dossier s'ha presentat d'una manera distinta, l'esquema bàsic de la proposta cultural de Barcelona és aquest.

1988: *Pòrtic Olímpic*

Amb l'arribada de la bandera olímpica, després de clausurats els Jocs de Seül, Barcelona anunciarà una gran celebració que tindrà lloc a la tardor i que s'iniciarà a les ciutats grega i romana d'Empúries i culminarà a la muntanya de Montjuïc. En aquesta tardor, s'anunciarà la convocatòria dels Premis Barcelona, oberts a creadors, artistes i tècnics de tot el món. Serà el moment, a més, de presentar el «programa cultural olímpic», de difondre'l a través de les manifestacions tardorals habituals i de concretar aquelles expectatives tant pel que fa al calendari de la realització d'equipaments com de les manifestacions centrals que es preveuen en el programa dels quatre anys següents.

1989: *Any de la Cultura i l'Esport*

Des del «Pòrtic Olímpic» creiem que Barcelona ha d'esdevenir, no direm *la* Ciutat —per no caure en triomfalismes prematurs improcedents—, sinó una de les ciutats europees amb una permanent oferta cultural d'excepcionalitat. Entenent que l'horitzó dels Jocs és la fita per a la projecció de la qual hem parlat, els anys previs a la celebració seran objecte d'una tipificació cada vegada distinta, per subratllar la *característica dominant* de l'acció cultural programada. Aquesta tipificació no suposa, òbviament, que els grans epígrafs que encapçalen les successives campanyes anyals excloguin l'autonomia de moltes manifestacions culturals, àdhuc les que es puguin programar des dels organismes olímpics, ni que la programació cultural regular de la ciutat hagi de cercar, obsessivament, de vincular-se al lema que es proposa. Tanmateix, sí que es pretén que, a l'entorn dels actes centrals, la iniciativa de creadors individuals, d'associacions, de col·lectius d'artistes, de comerciants, d'industrials, etc., pugui associar-se lliurement a la manifestació, en tot allò que l'enunciat els suggereixi.

Aquestes precisions ens semblen bàsiques per valorar adequadament la qualificació dels «anys» 1989, 90, 91 i 92. Del primer en diem «L'any de la Cultura i l'Esport», enunciat que equival, senzillament, a una reafirmació i a obrir la primera pàgina de l'agenda olímpica. És a l'entorn d'una manifestació esportiva que s'estructura el gran programa cultural, però els Jocs, ara, no són ja només «el pretext» sinó també aquell element d'un *marketing* que, a curt termini, actua de motor per concentrar damunt Barcelona una atenció cosmopolita generalitzada a la qual caldrà de-

mostrar la nostra capacitat creadora en tot allò que conforma el «medi esportiu». Altrament, 1989 és un any que no comptarà amb la «biennial» de l'art i de l'esport i, doncs, l'ocasió sembla més propícia per aprofundir en unes matèries que habitualment no són objecte d'una anàlisi global. Ens referim a aquells que se centren en les implicacions esportives que hi ha en la vida quotidiana i en la nova monumentalitat urbana.

Es preveuen tres exposicions importants:

—DISSENY I ESPORT: Serà una exposició destinada a mostrar l'evolució del material esportiu de tota mena, tot veient-ne els valors estètics i la funció que el sector exerceix com a «banc de proves» per a l'experimentació, producció i difusió de béns i productes que s'incorporen, després, a molts terrenys de l'activitat quotidiana. En el marc de l'exposició, es convocarà el concurs de projectes per satisfer les necessitats de disseny intern (senyalització, material gràfic, uniformes, vehicles, etc.) que planteja una eficient celebració dels Jocs Olímpics.

—ARQUITECTURA ESPORTIVA: Exposició antològica i alhora didàctica, adreçada a il·lustrar la funció que les construccions esportives —a més de les que li són pròpies— han acomplert en el camp de l'arquitectura i el disseny urbà, com a factor dinamitzador o ordenador de nous espais d'esbarjo.

—L'OCI I L'ESPORT: Vet aquí una exposició que vol anar molt més enllà d'una exhibició documental. Al costat d'una informació que serà necessàriament multidisciplinària (oci i vida urbana, esport i salut pública, psicologia, etc.), hi haurà a disposició del visitant-usuari un conjunt d'instal·lacions polivalents per poder practicar, des de la disciplina més elemental i espontània fins a les proves que, sense exigir grans instal·lacions, reclamen un rigor suficient. La mostra, en resum, vol resituar «la moda esportiva» en unes coordenades de racionalitat que sovint es troben a faltar.

1990: *Any de les Arts*

El programa vol combinar, el 1990, una triple exigència: la que planteja la celebració la «biennial» sobre l'esport i les arts plàstiques; la d'universalitzar la convocatòria cultural de Barcelona i la de subratllar un dels aspectes més suggestius del nostre patrimoni.

—L'ESPORT I LES ARTS PLÀSTIQUES: En aquesta ocasió, la «biennial» tindrà unes característiques excepcionals i posarà l'accent sobre les noves produccions i tècniques àudio-visuals, el disseny gràfic, la publicitat i d'altres especialitats que s'associen al tema esportiu com ho fan, regularment, i des d'una òptica creativa, la pintura i l'escultura.

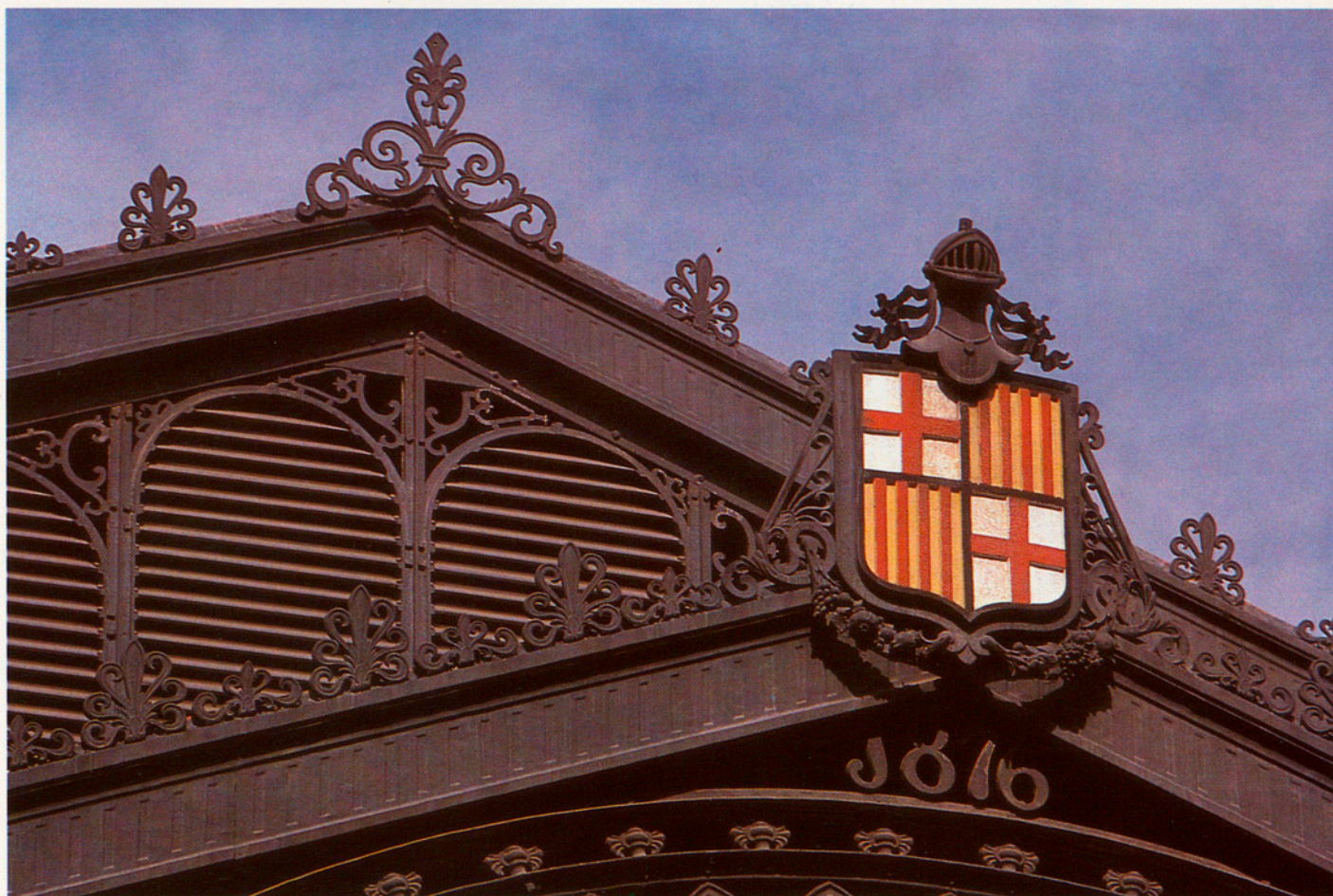
—LES ARTS DE L'AMÈRICA PRE-COLOMBINA i d'altres mostres d'abast històric i artístic universal de les quals el patrimoni museístic de Barcelona

LA FUNDACIÓ JOAN MIRÓ SIMBOLITZA LA TRADICIÓ DE LES AVANTGUARDES A BARCELONA

EL MODERNISME REBRÀ UN TRACTAMENT SIGNIFICATIU

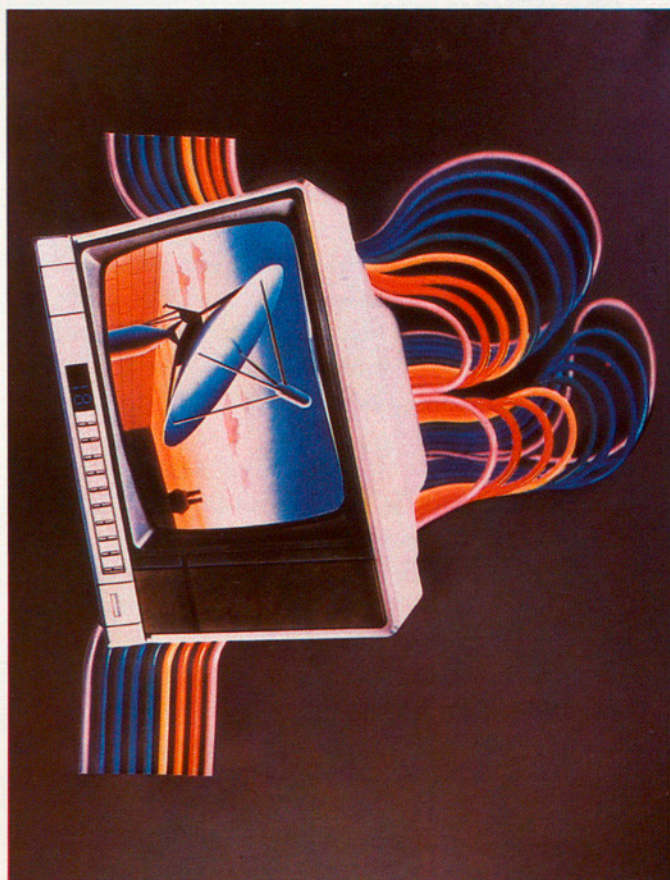
LA RIQUESA CULTURAL DE BARCELONA ES BENEFICIARÀ D'UNA DIFUSIÓ MES GRAN

pot ser la justificació i punt de sortida, a més de servir per projectar l'oferta Barcelona a un àmbit exterior sense fronteres, han de servir per complementar la manifestació més completa que mai s'hagi fet sobre un dels moviments culturals en el qual Barcelona té una protagonisme inqüestionable.

—EL MODERNISME: Es pretén que aquesta manifestació abasti, sota un únic discurs, diverses mostres i activitats, i que pugui esdevenir, per entendre'ns, una de les operacions culturals «estrella» que tindran lloc el 1990 a Europa, com al seu moment ho fou l'operació Mèdici o l'exposició sobre Viena o, enguany, el Futurisme del Palau Grassi. Es parlarà del Modernisme català però també de les correspondències que es van establir amb *el Modern Style*, amb l'*Art Nouveau*, amb el *Liberty* italià, amb el moviment de la Secession vienesa o, en fi, amb el *Jugendstil* alemany. Tanmateix, les mostres del modernisme arquitectònic barceloní tindran un tractament rellevant en crear, mitjançant una senyalització efímera i espectacular i una retolació discreta i permanent, un «museu viu» que pugui acomplir una continuada funció documental.

1991: Any del Futur

Haurem entrat a l'última dècada del segle. En un esperit, doncs, «fi de segle» que converteixi els sen-

LA DARRERA TECNOLOGIA EN INFORMACIÓ ESTARÀ A L'ABAST D'UN PÚBLIC NO ESPECIALITZAT

yals d'alarma en incentiu per a una crítica lúcida, i l'urbanisme quimèric i la ciència ficció, amb perspectives de desenvolupament racional, es proposa tractar en profunditat unes matèries en les quals, tradicionalment o a causa d'unes noves vocacions empresarials i tecnològiques, Barcelona pot jugar un bon paper en la seva condició de nord del sud més creatiu.

—CASA I CIUTAT: Propostes d'hàbitat domèstic i urbà.

Creació d'una «gran ciutat» on conflueixin, en un joc de sorpreses, contrastos i complementarietats, les millors creacions de disseny industrial, de disseny arquitectònic i d'interiorisme que es produeixin, en aquells moments, a Barcelona. En el capítol de la «casa del 2000», la moda, els jocs, els hàbits quotidians, bastiran un «espai-objecte» que, creiem, pot esdevenir arquetípic o almenys, punt de referència, al llarg de tota la dècada.

—COMUNICACIÓ: Manifestació que aproparà a un públic no especialitzat la darrera tecnologia en informació, telecomunicació, telemàtica. L'exposició central suposarà l'*aggiornamento* d'aquelles innovacions que periòdicament es presenten arreu d'Europa, els USA o el Japó, en uns moments, però, que les empreses que Barcelona haurà engegat estaran a les vigílies del gran repte olímpic.

—LA VIDA: Exposició sobre els avenços i desenvolupament previsibles en el camp de la biotecnologia, enginyeria genètica, alimentació, medicina, medi ambient, etc. Una resposta científica i de caràcter divulgatiu als auguris catastrofistes.

1992: Any dels Jocs Olímpics

A la culminació del programa cultural, caldrà que aquest s'ajusti tributàriament a la magna celebració esportiva. Tanmateix, però, la celebració dels Jocs, i tota la maquinària organitzadora que mobilitzi, no haurà d'aflebir unes ofertes que, justament, es produiran en el moment més propici per tal que tot el que succeeixi a Barcelona pugui beneficiar-se d'una difusió més gran.

Sota l'epígraf general del Festival Olímpic de les Arts —que en l'etapa més moderna dels Jocs gaudeix d'un prestigi i una funcionalitat prou correctes— Barcelona obrirà un doble front de manifestacions culturals: el d'espectacles, concerts, programes cinematogràfics, exposicions conjunturalment importants, actes festius, etc. —és a dir, l'*Olympic Arts Festival* de Los Angeles— i una àrea de tres grans mostres històriques que culturalment poden «enriquir» el marc de la celebració esportiva com no ho ha fet mai cap ciutat olímpica. És clar i prematur anunciar només conjunts, grups i «actuacions» que pertanyen al primer capítol. Pel que fa a l'àmbit històric, ja es poden començar a dissenyar tres propostes clares:

UNA POSSIBILITAT D'APROFUNDIR EN LA CULTURA PRÒPIA

LA CULTURA PRE-COLOMBINA COMPLETARÀ UNA PROJECCIÓ INTERNACIONAL

LES ARTS A L'EUROPA MEDIEVAL —EL ROMÀNIC I EL GÒTIC— TINDRAN EN LES GRANS COL·LECCIONS DE LA CIUTAT UNA REPRESENTACIÓ MOLT DIGNA

—L'OLIMPISME AL LLARG DE LA HISTÒRIA: A Barcelona li pertocarà de celebrar els XXV Jocs de l'època moderna i aquesta commemoració ha de ser objecte d'una gran exposició que, per la seva naturalesa, susciti l'adhesió de tota la «família olímpica» escampada arreu del món. Inicialment, es proposa convertir l'antic Mercat del Born (8.400 m²) en el gran centre que aplegarà, per primera vegada, la història de l'olimpisme a través de l'«espectacle» i el llenguatge comunicacional més divers i suggestiu.

—LES ARTS A L'EUROPA MEDIEVAL: Com amb el modernisme, cabdal de Barcelona: les nostres grans col·leccions del romànic i —les no tan grans— del gòtic. La seu central de la mostra, sembla òbvia: el palau Nacional de Montjuïc que haurà estat objecte del profund remodelatge que ja ha començat a estudiar l'equip que dirigeix Gae Aulenti.

—BARCELONA I LES AVANTGUARDES DEL S. XX: Al costat de les «glòries» del passat, l'any dels Jocs serà l'ocasió immillorable per fer una reivindicació decisiva no tan sols de la influència dels artistes «indígenes» o formats a Barcelona, que el lector coneix prou bé, sinó també de les relacions que la ciutat va establir i fomentar amb Picabia, Duchamp, Mies, Le Corbusier, Man Ray, Schoenberg, etc. Es preveu un protagonisme singular de la Fundació Miró

—espai de l'àrea olímpica— però, per subratllar el valor-contrast que Barcelona té en tants aspectes, també un circuit, que s'establirà al cor de «la ciutat vella» a punts clau que podran anar de la Virreina al Col·legi d'Arquitectes, al Museu Picasso i al Palau Meca.

Vet aquí, enunciat molt esquemàticament, el programa que s'apunta en el dossier de la candidatura de Barcelona. Només cal advertir al lector de la revista que l'èmfasi que es posa en l'element «exposició» no suposa, lògicament, que s'atorgui una missió exclusiva a aquest tipus de manifestació. Com se sap, cada vegada més, aquestes mostres, que en tot cas aprofiten exhaustivament la seva potencialitat interactiva, esdevenen l'eix que dona permanència, qualitat i impuls a altres expressions culturals, crítiques o lúdiques, acadèmiques o populars, institucionals o privades, que sorgeixen del col·lectiu ciutadà i nacional, per acabar configurant un programa coherent que pot defugir tant els perills del dirigisme, com l'atomització d'accions que perden eficàcia per manca de mitjans o per un plantejament massa gremial o localista dels objectius.

JOAN-ANTON BENACH,
periodista
JORDI FONT
coordinador del Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona